

רש"י פרשת וילך

פרק לא

(ב) אנכי היום – היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות! לא אוכל עוד לצאת ולבא – יכול שתשש כחו תלמוד לומר (דברים לד ז) לא כהתה עינו ולא נס לחה אלא מהו לא אוכל איני רשאי שנמלה ממני הרשות ונתנה ליהושע דבר אחר לצאת ולבא בדברי תורה מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיונות החכמה? וה' אמר אלי – זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבא לפי שה' אמר אלי! (ו) לא ירפך – לא יתן לך רפיון להיותג נעזב ממנו! (ז) כי אתה תבוא את העם הזה – ארי את תיעול עם עמא הדין משה אמר לו ליהושע זקנים שבדור יהיו עמך הכל לפי דעתך ועצתך אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם (דברים לא כג) תביא על כרחם הכל תלוי בכ טול מקל והך על קדקדן דברה אחד לדור ולא שני דברים לדור³: (ט) ויכתוב משה וגו' ויתנה – כשנגמרה כלהו נתנה לבני שבטו⁴: (י) מקץ שבע שנים – בשנה ראשונה של שמטה שהיא שנה בשמינית⁵ ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעיתו היוצא למוצאי שביעית⁶: (יא) תקרא את התורה הזאת – המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה (מא א) על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה⁷: (יב) האנשים – ללמוד: והנשים – לשמוע: והטף – למה בא לתת שכר למביאייהם⁸: (יד) ואצונו – ואזרונו iii!

(מז) נכר הארץ – גויי הארץ!:

¹ עי' ספרי פרשת דברים פסקא ב, לא ויאמר אליהם בן מאה וכ' שנה אנכי היום שאין תלמוד לומר היום ומה ת"ל היום. היום מלאו ימי שנותי מעת לעת. ר' אומר היום מלאו שבאותו היום שלמו לו מעת לעת. ואו

² עי' סוטה (דף יג ע"ב) משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש דכתיב את מספר ימך אמלא לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא אילימא לצאת ולבא ממש והכתיב ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נס ליחה וכתבי ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ותניא שתיים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתמו ממנו שערי חכמה וילך

³ עי' סנהדרין (דף ח ע"א) כתיב כי אתה תבוא וכתבי כי אתה תביא אמר רבי יוחנן אמר לו משה ליהושע אתה והזקנים שבדור עמהם אמר לו הקדוש ברוך הוא טול מקל והך על קדקדם דבר אחר לדור ואין שני דברין

⁴ עי' ילקוט שמעוני דברים (פרק לד - רמז תתקסה) וימת שם משה. איפשר שמת משה וכתב וימת שם משה, אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דברי ר' יהודה ואיתימא רבי נחמיה ואיתימא רבי שמעון, רבי מאיר אומר [הרי הוא אומר] ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אפשר שנתן משה את התורה הזאת כשהיא חסרה אפילו אות אחת, אלא מלמד שהיה משה כותב בדמע מה שאמר לו הקב"ה, כענין שנאמר ויאמר אליהם ברוך מפיו יקרא אלי את הדברים ואני כותב וגו'. רבי אליעזר אומר בת קול יצאת בתוך המחנה שנים עשר????????

⁵ ספרי ראה נח, מקץ שבע שנים. יכול מתחילת השנה או בסופה הרי אתה דן נאמר כאן קץ ונאמר להלן דברים לא קץ מה קץ האמור להלן בסופה ולא בתחלתה אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחלתה: תעשה שמיטה וזה

⁶ עי' ראש השנה (דף יב ע"ב) אצטער ליה ואימא ניסן בנדריה הלך אחר לשון בני אדם תנן התם התלתן משתצמח התבואה והזיתים משיביאו שלישי מאי משתצמח משתצמח לזרעים התבואה והזיתים משיביאו שלישי מנא הני מילי אמר רב אסי אמר רבי יוחנן ומטו בה משמיה דרבי יוסי הגלילי אמר קרא מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות שנת השמטה מאי עבידתיה בחג הסוכות שמינית היא אלא לומר לך כל תבואה שהביאה שלישי בשביעית לפני ראש השנה אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית אמר ליה רבי זירא

⁷ עי' סוטה (דף מא ע"א) משנה פרשת המלך כיצד מוצאי יום טוב הראשון של חג בשמיני במוצאי שביעית עושין לו בימה של עץ בעזרה והוא יושב עליה שנאמר מקץ שבע שנים במועד וגו' חזן הכנסת נוטל ס"ת ונותנה לראש הכנסת וראש הכנסת נותנה לסגן והסגן נותנה לכהן גדול וכהן גדול נותנה למלך והמלך עומד ומקבל וקורא יושב אגריפס המלך עמד וקבל וקרא עומד ושבוהו חכמים

⁸ עי' חגיגה (דף ג ע"א) דרש בה הקהל את העם האנשים והנשים והטף אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן אמר להם מרגלית טובה היתה בידכם ובקשתם לאבדה ממני ועוד דרש

(יז) והסתרתני פני – כמו שאיניכ רואה בצרתם:⁹
 (יט) את השירה הזאת – (לקמן לב, א) האזינו השמים עד (לב, מג) וכפר אדמתו עמו:⁹
 (כ) ונאצוני – והכעיסוני וכן כל נאוץ לשון כעס¹⁰:
 (כא) וענתה השירה הזאת לפניו לעד – שהתירתי בו בתוכה על כל המוצאות אותן¹¹:
 כי לא תשכח מפי זרעו – הרי זו הבטחה לישראל, שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי¹²:
 (כג) (פסוק יד) ויצו את יהושע בן נון – מוסב למעלה כלפי שכינה, כמו שמפורש (פסוק כא) נ אל הארץ אשר נשבעתי להם¹³:
 (כו) לקח – כמו (שמות כ, ח), (דברים ה יב) זכור, ש שמור, (שמואל ב' ג, כד) הלוך:
 מצד ארון ברית ה' – נחלקו בו חכמי ישראל בבבא בתרא (יד ב) יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח ויש אומרים מצד הלוחות היה מונח בתוך הארון¹³:

9

(2-3) זוהר חלק ג דף רפז ע"א
 א. תאנא א"ר יצחק ואף משה לא גלי דא אלא בההוא יומא דהוה סליק מן עלמא דכתיב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום בההוא יומא ממש ועכ"ד לא אמר עד דיהבו ליה רשותא דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. וכד גלי לא אמר האזינו ישראל אלא האזינו השמים. א תרגום: אמר רבי יצחק ואף משה לא גילה זה אלא באותו יום שהיה מסתלק מן העולם שכתוב בן מאה ועשרים שנה אנכי היום באותו יום ממש ועם כל זה לא אמר עד שנתנו לו רשות שכתוב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכאשר גילה לא אמר האזינו ישראל אלא האזינו השמים. אמר רבי יוסי כתוב את השירה וכי שירה נקראת אמר רבי יצחק שירה ודאי מה.

10

(25) ספרי פרשת האזינו פסקא טו
 וירא ה' וינאץ. ר' יהודה אומר ממה שהם נאים לו מנאצים לפניו. ר' מאיר אומ' מכעס בניו ובנותיו והרי דברים ק"ו ומה בזמן שמכעיסים קרוים בנים אלו לא היו מכעיסים עאכ"ו: ויאמר אסתיר' פניי ???
 (1) ספר דברים פרק לב
 (יט) וירא ידוד וינאץ מכעס בניו ובנותיו:
 11 (2) מדרש אגדת בראשית פרק ס
 פרק (נ"ט) [ס] כתובים:
 [א] שיר המעלות רבת צררוני מנעורי יאמר נא ישראל (תהלים קכט א). זש"ה והיה כי תמצאן אותו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת (דברים לא כא) אמר הקדוש ברוך הוא כאשר תמצאנה לישראל אלו הצרות ואצילן מהן אותה שעה יאמרו לי שירה שנאמר וענתה השירה זאת וגו' (שם) וכן את מוצא במצרים היו משועבדין וכיון שהצילן היו יושבין ואוכלין ומיד אמרו שירה שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעי' ל כט).
 ????

12

(22) שבת דף קלח ע"ב
 מטמאין באויר כלי חרס תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד:

(23) ספרי פרשת עקב פסקא יב
 מה טוב דבר שאמר זה שקול כנגד הכל. הרי הוא אומר עמוס ח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו. דבר התיר שהולכי מעיר לעיר וממדינה למדינה על שרץ שנגע בככר לידע אם תחיל' הוא אם שנייה הוא. שבת קלח רשב"י אומר עתידה תורה שתשכח מישראל והלא כבר נאמר כי לא תשכח מפי זרעו אלא איש פלוני אוסר איש פלוני מתיר איש פלוני מטמא איש פלוני מטהר ולא ימצאו דבר ברור. ד"א כי אם שמור תשמרון את כל המצוה הזאת שמא תאמר הרי אני קורא פרשה קשה ומניח את הקל' ת"ל

13

(2-3) בבא בתרא דף יד ע"א
 מרכבו ארגמן וגו' וארגו ששיגרו בו פלשתים דורון לאלהי ישראל מונח מצדו שנאמר ואת כלי הזהב אשר השבותם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אותו והלך ועליו ס"ת מונח שנאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' מצד הוא מונח ולא בתוכו ומה אני מקיים אין בארון רק לרבות שברי לוחות שמונחים בארון ואי ס"ד ס"ת הקיפו ו' טפחים מכדי כל שיש בהקיפו

(כח) הקהילו אלי – ולא תקעו אותו היוסע בחצוצרות להקהיל את הקהל, לפי שנאמר (במדבר י, ב) עשה לך, ולא השליט יהושע עליהם בחייו של משה. ואף בחייו נגנזופ קודם יום מותו, לקיים מה שנאמר (קהלת ה, ה) ואין שלטון ביום המות¹⁴:
 ואעידה בם את השמים ואת הארץ – ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה (לעיל ל, יט) העידותי בכם היום וגו', התם לישראל אמר, אבל לשמים ולארץ לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וגו'¹⁵:
 (כט) אחרי מותי כי השחת תשחתון – והרי כל ימי יהושע לא השחיתו, שנאמר (יהושע כד, לא) ויעבדו בני ישראל את ה' כל ימי יהושע, מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו כגופו, שכל זמן שיהושע חי נראהצ למשה כאלו הוא חי^{vi}:

i
 ii
 iii
 iv
 v
 vi
 vii

שלשה טפחים יש בו רוחב טפח וכיון דלאמצעיתו נגלל נפיש ליה מתרי טפחא רווחא דביני ביני בתרי פושכי היכי יתיב אמר רב אחא בר יעקב ספר עזרה לתחלתו הוא נגלל ואכתי תרי בתרי היכי יתיב אמר רב אשי דכריך ביה פורתא וכרכיה לעיל ור' יהודה מקמי דליתי ארגז ספר תורה היכי הוה יתיב דפא הוה נפיק מיניה ויתבי עילוה ספר תורה ור"מ האי מצד ארון מאי עביד ליה ההוא מיבעי ליה דמתנח ליה מצד ולא

¹⁴

(5) מדרש תנחומא בהעלותך פרק י

של ארץ ישראל אמרו אם נכבשה יריחו מיד כל הארץ נכבשת לפיכך נתכנסו לתוכה שבע אומות ומה כתיב שם ויריעו העם ויתקעו בשופרות (שם ו) מלמד שאפילו יהושע תלמידו לא נשתמש בהן ולא תאמר יהושע בלבד אלא משה רבינו עצמו עד שהוא בחיים נגזז אמר רבי יצחק הרי זה שמשה אומר כשהוא בא להפטר מן העולם אמר הקהילו אלי את כל ראשי שבטיכם (דברים לב) והיכן היו החצוצרות שלא היה אומר להם תקעו בהן ויתכנסו אלא שעד הוא בחייו נגזז אמר רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי לקיים מה שנאמר (קהלת ה) אין שלטון ביום המות הוי עשה לך שתי חצוצרות לך אתה עושה ואין אתה משתמש בהן כל ימי חייך דבר אחר עשה לך אתה משתמש בהן שאתה מלך ואין אחר

¹⁵

(12) מדרש תנחומא האזינו פרק א

יבטלום יד העדים תהיה בם בראשונה להמיתם כתיב (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה לכך הזמינם לעדות כשיקיימו ישראל התורה והמצוות ואם ח"ו ימאנו יד העדים תהיה בם בראשונה שנאמר (שם לא) ואעידה בם את השמים ואת הארץ ולכך העמידם לעדות דאיתא בפסיקתא אדם נמשל לשנים עשר מזלות בתחלה כשנולד נדמה כטלה שהוא רך ומתגבר כשור כשגדל ונעשה תאומים כלומר שלם וגדל בו יצר הרע ותחלתו חלש כסרטן ואח"כ כשנתגדל נתגבר?????